

Karácsony este

Luca már a kiságyban is különös gyerek volt. Egyik ilyen különössége, hogy sosem sírt. Nem úgy, mint más gyerekek. Aki csak vigyázott rá, ami pedig, Luca anyja elfoglalt lévén, gyakran megtörtént, nem győzött csodálkozni. Mondták is mindenfelé, vitték a hírét a faluban. Hogy hát más pulya, ha nincs ott az anyja, kimered a sírástól. De ennek meg éjjel villany sem kell, csak sötétben alszik el. Még beszélni sem tud, de a kis rácsos ágyából mutogat erélyesen a villany felé, hogy tessék már lekapcsolni. Mert bizonyosan, ha beszélni tudott volna, már akkor ilyen választékos mondatokban kérte volna meg környezetét.

Luca nagyobb korában is furcsa kislány maradt. A dackorszakot észrevétlenül lépte át, akarata mintha nem is lett volna. Az iskolában nem volt első tanuló, de feltűnő hiányosságai sem voltak. Talán a szélsőségektől, a kitűnni vágyástól félt, ezért húzódott meg szerényen a középmezőnyben. Így senkinek sem volt láb alatt. Nem volt legyőzni vágyott, irigyelt stréber, de botrányos utolsó sem, aki megkérdőjelezi a tanárok belé fektetett munkáját. Házi feladata, füzeté mindig rendben, különben is szeretett rendet tartani maga körül. Korán indult, hogy időt adjon magának a csendes szemlélődésre az úton, az iskola felé. Ha egy iskolatársa utolérte, hogy hát menjenek együtt, csalódottságot érzett ugyan, de kénytelen-kelletlen szóba elegyedett.

Egy, csak egy dolog volt, amihez tűzön-vízen át ragaszkodott. Az olvasás. Folyton olvasott, ami tovább növelte a furcsaságát környezete szemében. Válogatás nélkül elolvasott mindent, ami keze ügyébe került: a kézzel írt receptes füzetektől kezdve a padláson talált összekötözött régi újságokig. De ez a különösség nem arra volt jó, hogy beszéljenek róla. Nem nagyon törődtek vele, hagyták, hadd csináljon, amit akar. Pulya még, majd kinövi. A végén úgy is a felnőttek akarata érvényesül. Ha közeledtek a téli ünnepek, és anyjának mehetnékje támadt, kézen fogva húzta magával a szomszéd faluba, ahol anyja testvére, Olga néni lakott. Kődös, zimankós délutánokon integettek a járműveknek az út szélén. Az anyja, ha elfáradt a kézrázogatózásban, őt tolta maga elé, mert a gyereket

LAKATOS-FLEISZ KATALIN (1978) író, kritikus, egyetemi oktató. Kolozsváron él. Legutóbbi kötete: *Önreflexív alakzatok Krúdy Gyula prózájában* (GlobeEdit, 2017).

jobban megsajnálják. Pattanásig feszült figyelemmel nézett a kocsik után, ha az egyik jelzett és megállt, függően kellett beülni, nehogy meggondolja magát a sofőr. Mert a „tedd ki, hadd hűljön emberek nem szeretik”, mondogatta mindig az anyja.

Átfagyva, zúzmarás hajjal dugták be a fejüket az ajtón a szokásos „na kell a vendég” felkiáltással. Anyjának rendre ingerült a hangja. Erre aztán a „tik nem bírtok ilyen időben otthon maradni?!” – mondatot kapták vissza. Meg kell hagyni, karácsony szombatjának délutánján, amikor a varjakon kívül más nemigen lépegetett a felszántott, fagyos mezőkön, és Lucának a szűrős köd befogta az orrát, indokolt volt a megjegyzés. A konyhában terjengő füstszag lassan átjárta haját, ruháját. A vályogfalra akasztott kistükör a homályos villanyfénytől különösen szépnek mutatta az arcát, de ez most valahogy rosszul esett neki. Inkább a földes konyha berendezésén állapodott meg a tekintete. A csíkos spóron füstös fazékban víz gőzölög a kocának. A héjában főtt krumpli gőze a ciberére főtt dara savanyú szagával keveredik. Olga néni keze mocskos, mert a moslékot kavarta éppen, az aprincsó főtt krumplit kézzel nyomogatta szét. Hogy mégse legyen vizes, a kötőjébe törli.

Luca ülő alkalmatosság híján a háromlábú sámlit húzta maga alá. Olyan alacsony, hogy az az érzése, mintha guggolna. Olga néni, ahogy az ura, az öreg Gáspár mondani szokta: sebesen jár, mert a koca a tél közepén lefialt. Jól kell tartani, vinni neki a meleg darás moslékot, gyúrni alája a szalmát vastagon.

– Te, ne vigyél mán annyit, a múltkor is nem befagyott a vályúba! – Gáspár bácsi foghegyről, kelleetlenül veti oda feleségének.

– Mi? Te tanítól engem? – vágott vissza Olga néni harciasan. – Tudom én, mit csinállok, ne félj! Több malacunk vót nekünk, mint néktek...

Luca anyjában forr valami, úgy ül, mintha tükön ülne.

– Csak osztán oda ne csókold a malacokat is annak a gyönyörű menyednek! – pattan ki belőle. – Nagyon megbecsülnek a fiaddal együtt, mondhatom!

– Mi?! Mer’ assziszted, én is úgy vagyok, mint te a vénasszonnyal! Nekem sose volt bajom, mer’ mindig elhallgattam. Húsz évet éltem én le az anyósommal, asse mondta, állj arrébb! Az a te bajod, hogy nem tudsz túrni! – Olga néni még egy utolsót kever a vederben a falapáttal.

– Majd meglátnám, ha te annyit túrtél vón, mint én, mint csináltál vón! Engem teszel te magadhoz?! Hányszor aludtam a szőlő alatt, mikor a vénasszony kizárt, hogy menjek valamelyik szeretőmhöz! Akinek pedig a lába nyomát is meg kellett vón csókolja, hogy egy ilyen asszonyt kapott a fia! Vajon melyik nagyvalaki ment vón hozzá a faluból?

Luca eközben a kitért üvegű almáriumban talált szemárfüles könyvben lapozgat. Áporodott szagát magába szívja, a vastagon szedett címekeket sokáig ízlelgeti: *A fekete macska*, *Az áruló szív*. Az egyik rajz félszemű macskát ábrázol, a nyakán kötél mint valami trófea az ágy fölött. Luca körülnéz, kiutat keres. A belső szoba most dermesztően hideg, csak forró nyári délutánokon zárkozhat be oda olvasni, a leeresztett redőny vékony csíkjának fényében. Kénytelen

a gerendás mennyezetről lelógó egy szál villanykörténél erőltetnie a szemét. Ráadásul a füsttől könnyeznie kell. A mennyezetről valami finom por hulldogál.

– Itt van ez a pulya is a nyakamon – hallja meg anyja hangját –, még fel kell nevelni. De hiába akarták elvenni tőlem anyósoméék, ügyvédet fogadtak, hogy nem tudom ellátni. Csak megmutattam, hogy nem szorulok senkire, pedig nem segített senki, még a bajomat lesték, hogy legyen min örülni. A halálhíreket keltették, de kitoltam velük, csak azért is kijavultam.

Hogy róla esett szó, Luca még összébb húzta magát a kisszéken. Habár kettesével lapozott a könyvben, észre se vette, hogy nem illeszkedik az értelem.

– Nem szorultál te senkire, csak ránk. Amikor élet-halál közt feküdtél, itt volt a pulya hónapokig, én etettem-itattam!

– Te, nem szégyelled magad, azt hánytorgatod fel, amikor rád voltam szorulva?! Mondhatom, alaposan gondját viselted! Az öreg Gáspárral, a másik jobbikkal, csúfságoltatok vele, elmondtátok mindennek, hogy ilyen élhetetlen, olyan élhetetlen... Bezzeg az unokátok, az a kényes Emőke, még beszélni se tud, de milyen aranyosan mondja: „az anyád pitája”. Meg hogy a „kujva anyádba”. Látszik is a nevelés! Nem mondana az mán egy magyar szót, csak az oláhokkal barátkozik. De nem is fog az magyarhoz férhe’ menni, meglátod!

Olga néni erre valamiért elgondolkozik. Nem vág vissza azonnal. Szétvetett lábbal ül, lógó kötőjébe peregnek a málészemek. Ha már nagyon lehúzza a súlya, egy koszos nejlonvederbe tölti, ahonnan egy nagy zsákba kerül.

– MÉR, te talán magyarhoz mentél férhe’? Te meg svábhhoz mentél, nem annak iszod most a levét? Jó, hogy magyarul beszélnek, de nem magyarok! Az oláhokkal nekünk nem volt sose semmi bajunk otthon, Lenuca nénihez meg Adriánékhoz úgy jártunk, mint haza. Szemben volt a román templom, nyári estéken hogy mostuk a lábunkat, hogy menjünk a Mária-ünnepekre, nem emlékszel? Ne félj, egy román vagy az én menyem rokonai nem jöttek volna rám, hogy összeverjenek! Hogy néztél ki? Emberi kép nem volt rajtad!

A falon repedések futnak keresztbe. Luca ha sokáig nézi, a repedések mélyülnek. Mintha valaki kopogtatná belülről. Előbb csak egérkaparászáshoz hasonlít a hang. Egy-egy apró faldarab alig hallható zizzzenéssel lehull.

– Minden a házér’ volt. Hogy ne én örököljek, ha az uram, Jóska meghal. Meg hogy maradjon ott velük öregségükre. De csak megmakacszkodott benne valami, hogy ő megnősül, neki ne parancsoljanak. Megnősült, csak nem vót mire. Hiába égette ki a téglákat darabonként, hogy a szülői házhoz egy félházat húz, hiába főztem nagy hassal a szurkot. Oda is eljöttek Jóska testvérei, hogy rám borítják a fővő szurkot, ha nem kotródok el a családjukból.

A falból mélyről most valóban hallatszik valamilyen halk kopogtatás. Ütemes, mintha mondana akarna valamit. A lehulló vályogdarabkák helyén a szürke sebek egyre gyarapodnak. A kopogtatás egyszer csak magától elhal.

– A ház már ott állt félkészben, amikor az anyósoméék rámentek Jósikára. Hogy hát hagyja az egészséget, ne építse tovább, engem meg zavarjon el. Erre azt mondta, hogy már akkor se tudna, ha akarna, mer’ nemsokára jön a pulya. Még e’ se lett

vón baj nekik, hogy hát csak hagyja, hadd szüljem meg, majd ők felnevelik. Különben is mi lenne az unokájukból egy ilyen anya mellett? Majd ők rendes katolikusknak, templomba járónak tanítják.

Olga néni, hogy örökösen tevékeny kezét lefoglalja, a már kihunyóban levő paraszat babrálja. Nem fog pizskavasat, a rőzséhez az ujjával jobban hozzáfér. Néhányszor bele is fúj, amitől füst zúdul ki a spórajtón.

- Hiába mondtam neked, hogy még itt, Majtényban is minden fiú elvett vóna. De neked az idegen kellett. Pedig mindegyik tudja azt, amit a másik.

- Jóska nem tudott mit csinálni, nem akart abba a házba visszamenni, ahol ették megfele - Luca tompán, nagyon messziről hallja anyja szavait. - Inkább kint aludt a még befedetlen házban, a csillagos ég alatt.

Olga néninek úgy látszik, sikerült felszítania a paraszat, mert az ágy szélén ülve, kart karba öltve sötétben néz maga elé.

- Pedig már nagyon benne jártunk az őszben *azon az éjszakán*. Csípős ködök jöttek, reggelre volt, hogy fagyott is. Az üres pájinkásüveget meg a párnája alatt megtaláltam, az összegyűrt rongyok alatt, amit fekhelynek vackolt maga alá - anyja ezt mintha csak magának mondaná.

- Csak azt nem kellett vón engeddd, hogy a rokonok már rögtön *azután szét* hordják a félkész házat, azt a sok téglát. Pénz vót abban, nem is kevés. Az mind téged illetett vóna.

Olga néni nem vár választ, gyorsan kifordul az üveges ajtón, lehet, a tegnap elkészített töltött káposztát akarja behozni a kamrából. Nyomában hideg és a köd szűrös szaga csapódik.

Luca a hirtelen csendben a kopogtatás elhallgatását figyeli. Sokáig semmi. Az ajtóüvegre siklik a tekintete. A sötétkék ég már feketére váltott. Bent a légy-pizskos villanykörtétől minden homályos, kontúrtales. Az este súlya rátelepszik. Az egész napé. A tehetetlenségé. Talán valahol harangoznak, talán a református templom vékony hangú harangja. A finom remegés újra elindul, dörömböléssé vált, a vályogvakolat nagy robajjal mindenütt hullik a házról. Minden csupa füst és por. A levegő egyre fogy. Már a meztelen vályogtéglák látszanak. Már a vályogtéglák között a falban egy széles repedés. Lucának átvillan az agyán: a kivájt szemű fekete macska miatt lehet. Az lapulhatott a falban, kaparászhatott végig. Próbálkozik, de nem tud felállni a székről. Figyelni kell tehát. A homályon, poron, füstön keresztül. Kétségbeesetten, feszülten, iszonyattal, ahogy az asztallapra vastagon leomló vályogdarabok nyomán megnyílik a fal, és a téglák közé befalazva megpillant egy alvadtt vérbe száradtt, felismerhetetlen alakot, akire végre mégis *ráismer*.